

28. Norman A.P. Telling It Like It Was: Historical Narratives on Their Own Terms / A.P. Norman // History and Theory. – 1991. – Vol. 30. – № 2. – P.119-135.
29. Reisch G.A. Chaos, History, and Narrative / G.A. Reisch // History and Theory. – 1991. – Vol. 30. – № 1. – P.1-20.
30. Toews J.E. Intellectual History after the Linguistic turn: the Autonomy of Meaning and the Irreducibility of Experience / J.E. Toews // American Historical Review. – 1987. – Vol. 92. – № 4. – P.879-907.
31. Zammito J.H. Are We Theoretical Yet? The New Historicism, the New Philosophy of History and „Practising Historians” / J.H. Zammito // Journal of Modern History. – 1993. – Vol. 65. – № 4. – P.783-814.

РЕЗЮМЕ МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОЦЕССА СЛАВЯНСКОГО ПРОБУЖДЕНИЯ

Бевзюк Е.В. (Ужгород)

До сих пор в научной славистике остается достаточно распространенным отождествление методологии с методами исследования истории. Но методология истории – это скорее та часть исторической науки, которая занимается принципами и категориям исторического познания. К тому же, это философская дисциплина, потому что связана с историей мировоззрений, а поэтому она тесно переплелась с основными понятиями исторической науки. В методологическом плане исследования проблемы славянского Возрождения и философские подход решения данной проблемы славистики до середины 80-х годов прошедшего столетия не вызывали дискуссии, что было логическим следствием господства одной марксистской идеологии в исторической науке. Дальнейшая профессиональная практика исследователя историка-слависта ставит сложную проблему личной мировоззренческой перестройки в условиях идеологического плюрализма и глобальных вызовов.

Ключевые слова: славянское пробуждение историческое исследование, методология истории, славистика.

SUMMARY METHODOLOGICAL PROBLEMS OF SLAVONIC INVESTIGATIONS

Ye. Bevzyuk (Uzhhorod)

Slavonic area has long been characterized by ethnic, cultural and religions variability, as well as by intense relationships among different ethnic and social population strata. Hence, there are numerous possible scientific themes and publicistic historic topics, a large mumble of research approaches the Slavonic problem. It has been reflected in numerous methods of investigating historic problems. History has evidenced sublicitent data to elaborate scientific cognition methods. However, some methodologists show a Tendency of self-isolation in the field of the loafer with the empiric material and the real research practice.

Key words: Slavic awakening, historical research, methodology of a history, Slavic studies.

УДК 930.1:94(477.8)

СУЧАСНІ ВІТЧИЗНЯНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРО РОЗВИТОК МИСТЕЦТВО- ЗНАВСТВА В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 40-х – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 80-х рр. ХХ СТОЛІТТЯ

Гуменюк Т.І. (Івано-Франківський)

У статті проаналізовано стан дослідження історії розвитку мистецтвознавства, основних напрямів розвитку мистецтва західних областей УРСР у другій половині 40-х – першій половині 80-х рр. ХХ століття.

Ключові слова: мистецтвознавча наука, соцреалізм, радянська доба, наукове дослідження, західні області УРСР.

Постановка проблеми. Мистецтвознавча наука в системі гуманітарних знань консолідує здобутки, досягнення різних видів мистецтв. Її динаміка репрезентована усталеними теоретико-історичними відгалуженнями й розвивається в

руслі тих завдань, які сьогодні стоять комплексно перед українською культурою та її мистецькими різновидами, що, в свою чергу, опосередковано взаємопов'язано з постановами держави щодо культури [35, с.153]. Сьогодні, з погляду

нових соціальних і політичних реалій, творчий доробок українських митців другої половини ХХ ст. потребує глибокого і об'єктивного осмислення. Слід погодитися із академіком М. Криволаповим, що українському мистецтвознавству і художній критиці ще належить дати нову, більш повну і глибоку об'єктивну оцінку причинам як позитивних, так і негативних явищ у художньому житті України радянської доби, в тому числі застійного періоду, переосмислити проблеми сучасного художнього процесу [10, с.227]. Оцінка культури радянського періоду на даний час позбавлена ідеологічного забарвлення, і такі явища, як «тоталітарне мистецтво», «ортодоксальний соцреалізм» розглядаються як автохтонний феномен, який до того ж має аналогії у світовому мистецтві [6, с.64].

Метою статті є аналіз праць сучасних українських мистецтвознавців, істориків, присвячених історії української мистецтвознавчої науки в західних областях УРСР у другій половині 40-х – першій половині 80-х рр. ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. В останні десятиліття актуалізуються дослідження напрямів розвитку мистецтва західних областей УРСР, зокрема слід виділити публікації О. Голубця, Л. Шпирало-Запоточної, В. Цісарик, котрі присвячені аналізу львівського мистецтва другої половини ХХ століття [2; 3; 45; 44]. Великої уваги заслуговує фундаментальне дослідження О.Голубця [2]. Професор мистецтвознавства проаналізував особливості доби «соцреалізму» і ті негативні зміни у свідомості художників, що відбулися у сфері естетичних уявлень. Важливим аспектом роботи є виявлення своєрідності саме мистецького середовища Львова, збереження ним міцних духовних традицій, що сприяли швидкій реактивації у час становлення державної незалежності в 90-х роках.

Дослідженням художнього процесу Львова 1960-1990-х рр. займається молода дослідниця М. Мусій [19; 20]. Автор висвітлила культурно-мистецьку ситуацію у Львові, з'ясувала відносини митця з владою, прослідкувала суспільну адаптацію художника в умовах радянської дійсності. Насильницьке впровадження настанов соцреалізму у львівське мистецьке середовище, зауважила М. Мусій, після вторгнення до міста радянських військ у 1939 р. відразу спровокувало реакцію відторгнення. Тому андеграунд як певний тип художньої свідомості проявився тут особливо виразно [19, с.72]. Інформаційний вакуум, створений радянською владою, відкинув на десятиліття творчі пошуки у мистецтві. Можливо, саме тому образотворче мистецтво на довгі десятиліття залишалося у виражальних просторовостях кінця ХІХ – початку ХХ ст., і реалізувалося здебільшого у межах живописної традиції імпресіонізму та

постімпресіонізму [19, с.73]. Хоч це і парадоксально, але впродовж 1970 – 1980-х рр., відзначила дослідниця, коли регіональні Спілки художників перебували у стані конформістичної стагнації, навіть на планових виставках у Львові переважали роботи опозиційних художників кількох поколінь: Д. Довбошинського, Р. і М. Сельських, К. Звіринського, С. Коробчака, В. Монастирського, О. Шатківського, В. Патики, а також І. Бондаря, М. Шимчука, З. Флінти, Л. Медвіда, В. Польового, Л. Пушкаша, І. Марчука [19, с.73].

Оригінальною є наукова розвідка М. Мусій [20], де розглянуто загальні тенденції мистецтва комуністичної Польщі 1960 – 1980-х рр. і проведено деякі паралелі з політично-суспільними умовами розвитку художнього процесу в УРСР.

Музичне життя Волині другої половини ХХ ст., репертуар окремих музичних колективів проаналізувала Н. Кучерук [15]. Становлення професійної музичної культури Закарпаття у другій половині ХХ ст. досліджує Л. Микуланинець [18]. Автор намагалася розкрити значення етнокulturологічних чинників, які були пов'язані з функціонуванням народних музичних традицій різних етносів, які проживали і проживають на території Закарпатської області, та активним впливам професійних музичних традицій як західноєвропейських, так і східноєвропейських.

Українська музикознавча наука від часу її формування в середині ХІХ до кінця ХХ ст. стала об'єктом дослідження провідного наукового співробітника Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України О. Немкович [23]. Вперше автором цілісно висвітлено історію української музикознавчої науки, виявлено специфіку та типологічні закономірності становлення цієї сфери національної гуманітарної науки у східному і західному регіонах України.

Слід відмітити наукове дослідження Г. Істоміної про мистецтво народної кераміки Волині як цілісне історико-культурне явище [5]. Науковий співробітник відділу декоративного мистецтва Інституту мистецтвознавства на основі архівних і польових матеріалів зробила історичний огляд гончарства Волині, в науковий обіг ввела нові відомості про народних майстрів та гончарські осередки Волині.

Державну політику у сфері українського професійного мистецтва (1965-1985 рр.), особливості пропаганди радянської ідеології через мистецтво досліджує Л. Крупник [13; 14]. Дослідниця показала, що для адаптованого поширення закостенілих політичних догм радянська пропаганда використовувала мистецтво, адже соціум формується за допомогою мистецтва, яка через наочно-чуттєву форму, мову художніх

образів впливає на підсвідомість, формує духовно-моральні цінності суспільства [13, с.266-267]. Л. Крупник фахово розкрила період 1970-х рр., коли з приходом до влади В. Щербицького відбулось посилення ідеологічної диктатури. 21 січня 1972 р. вийшла епохальна постанова ЦК КПРС «Про літературно-художню критику». Оскільки критика, пояснила дослідниця, визначала долю твору мистецтва, а то й цілих напрямів з позицій їх ідеологічної діяльності, відповідні союзна та республіканська постанови відіграли велике значення у художньому житті України [13, с.272].

Доповненням до розкриття цієї проблеми є наукові розвідки прикарпатської дослідниці О. Новицької [24; 25]. Автор намагалася простежити основні кроки здійснення радянської «культурної перебудови» на теренах Української РСР, розкрити динаміку естетичних та ідеологічних змін протягом 1920 – 1980-х рр. у народному мистецтві, визначити напрями й умови функціонування народного мистецтва в системі радянських художніх промислів.

Найбільшої шкоди українському народному мистецтву, відзначила О. Новицька, завдала радянська антирелігійна кампанія. Незважаючи на проголошену атеїстичність радянського мистецтва, у ньому завжди існував культовий зв'язок з релігійною традицією [24, с.282]. Закриття церков унеможливило для народних майстрів виготовлення творів релігійного і обрядового призначення, а тому завдало великої шкоди народному мистецтву [24, с.285]. Автор прийшла до висновку, що внаслідок антинаціональної культурної політики радянського уряду і антирелігійної пропаганди в українському народному мистецтві відбулося звуження морфологічної структури, окремі види опинилися під загрозою зникнення [24, с.288].

Проблеми розвитку художньої культури України ХХ ст. досліджує академік М. Криволапов [9; 10]. Науковець у працях намагався простежити і окреслити основні напрями розвитку мистецтва і мистецтвознавчої думки, визначити концептуальні ознаки формування образотворчої культури та її осмислення художньою критикою і мистецтвознавчою наукою. М. Криволапов проаналізував складність практичної діяльності критиків і мистецтвознавців повоєнних років в умовах партійно-ідеологічної цензури. На останньому етапі «сталінської доби», зазначив М. Криволапов, все ще тривала боротьба з «формалізмом та натуралізмом» [9, с.232].

На прикладі художнього процесу України 1970-х – початку 1980-х рр. академік висловлює своє бачення творчого здобутку митців радянської доби. М. Криволапов об'єктивно спробував оцінити позитивні і негативні сторони розвитку національної художньої культури цих двох десятиріч ХХ століття. З однієї сторони, в

ці десятиріччя комуністична верхівка не підтримувала всі інші школи, нові стилістичні напрями, окрім соціалістичного реалізму. Під опікою ідеології, яка пильно охороняла ідейні принципи в українській культурі в рамках регламентованої догматичної вузькості, мистецтво повинно було виконувати роль провідника комуністичних ідей [10, с.221]. З другої сторони, у цей період як ніколи керівництво партії і держави опікувалось і дбало про матеріальне становище художньої еліти країни [10, с.222].

Аналізована проблема знайшла своє відображення у працях київського професора мистецтвознавства Т. Кари-Васильєвої [6; 7; 8]. Стисло показавши формування офіційного мистецтва 1930-х – першої половини 1950-х рр., автор дійшла правильного висновку, що в основі мистецтва доби тоталітаризму лежить чітко реалізована ідея святково-оптимістичної, а радше – ідеалістичної атмосфери, звідки й пішли штампи сюжетів «радість праці, свята». Позірний оптимізм такого світосприйняття не мав нічого спільного з реаліями життя, він був ідеологічним засобом психічної атаки на здоровий глузд народних мас [8, с.155]. Т. Кара-Васильєва констатувала, що час 30 – 50-х рр. – це структурований континуум, не співвіднесений ні з реальним історичним розвитком світового мистецтва, ні з реаліями життя, саме тому спостерігаємо повну ізоляцію мистецтва соцреалізму від загального світового художнього процесу [8, с.156]. Оцінюючи розвиток мистецтва другої половини 1950 – 1980-х рр., дослідниця слушно вказала, що паралельно із офіційним мистецтвом виникає «андеграунд». Це час неофіційного мистецтва, що перебувало в ізоляції й опозиційно соціалізму. Так, у Львові такою «тихою опозицією» були майстерні Я. Музики, І. Севери, М. Сельського, О. Кульчицької, Г. Смольського. Справжньою «духовною академією» або як ще називали її – «підпільною академією» була майстерня К. Звіринського, де не лише формувалася нова мова мистецтва, а й набували вправності його учні, які в подальшому стали яскравими творчими митцями (А. Бокотей, П. Маркович, Р.Петрук, О. Минько, Л. Медвідь, З. Флінта) [8, с.159].

Новий напрямок в історії вітчизняного театрознавства прокладають дослідження Ю.Станішевського з теорії та історії режисури та балетмейстерського мистецтва [33; 34]. Актуальним питанням театрального мистецтва першого повоєнного десятиріччя, відзначає Ю.Станішевський, було створення сучасного, злободенного репертуару, який би надихав на трудові подвиги тих, хто й так самовіддано підіймав з руїн міста і села, відбудовував заводи та колгоспи [34, с.508]. Професор детально проаналізував тогочасну режисерську творчість, ситуацію в радянському театрі. Характеризуючи

перше повоєнне десятиліття, Ю. Станішевський зробив висновок, що це був складний період у розвитку української театральної культури. Вона не повинна була втратити власні довоєнні здобутки і, водночас, мала побороти «вulgарний соціологізм» та «безконфліктність», активно розробляючи актуальну сучасну проблематику, героїко-патріотичну й історико-революційну теми – чого влада очікувала від театру завжди, шукати новітніх трактувань вітчизняної та зарубіжної класики [34, с.521].

Основні напрями розвитку українського драматичного театру 1940 – 1960-х рр. ХХ ст. простежили професор В. Заболотна та музикознавець Г. Фількевич [4; 43]. Революційні зміни, які відбулися у сценографії другої половини 1960-х – першої половини 1980-х рр. добре виклав заслужений діяч мистецтв України В. Фіалко [41; 42]. Художню ситуацію у сценографії другої половини ХХ ст. вивчає О. Ковальчук [11].

Розвиток театрального мистецтва західних областей УРСР в період перебування при владі М. Хрущова охарактеризувала волинська дослідниця М. Ветрова [1]. Проаналізувавши архівні матеріали цього періоду, репертуар драматичних театрів, М. Ветрова прийшла до висновку, що національна тематика у театрі за незначним винятком була представлена героїко-патріотичними виставами, які мали демонструвати загальне піднесення у радянському суспільстві [1, с.246].

Потрібно віддати належне діяльності Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України. Інститут здійснює фундаментальні наукові дослідження в галузі всіх видів сучасного мистецтва, з теорії та історії культури. Варто відзначити колективні монографії Інституту [21; 22] та монографічні праці М. Протас, О. Роготченка, В. Сидоренка, О. Федорука [27; 28; 29; 30; 31; 32; 35; 36; 37; 38; 39; 40].

Вивченням історії українського мистецтва другої половини ХХ ст. займається засновник і директор Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України художник В. Сидоренко [32]. У монографії автор розглянув процес розвитку сучасного мистецтва в єдиному нерозривному зв'язку з традиціями авангарду, не оминув явища нонконформізму в світлі історичних перипетій та змін. Автор детально охарактеризував процес впровадження соцреалізму в УРСР, нонконформізм і творчий доробок його безпосередніх носіїв – художників – нонконформістів. В. Сидоренко з'ясував, що основи нонконформізму у Львові закладені тими нечисленними видатними творчими особистостями, які з приходом радянської влади не емігрували по війні на захід і залишилися в місті. На відміну від інших мистецьких центрів, ідеї соцреалізму у Львові не набули значного поши-

рення [32, с.82]. Розвиваючи цю тему, автор вказав на те, що органічним для Львова був масовий перехід художників у сферу декоративно-ужиткового мистецтва, що, до речі, відбувалося і в інших колишніх республіках. Застосовуючи експресію і символіку, властиві народному мистецтву, вони наближалися до формотворчих ознак сучасного мистецтва Західної Європи [32, с.83].

Дослідженню художніх особливостей, традицій і новацій львівського професійного ткацтва другої половини ХХ ст. присвячена кандидатська дисертація О. Луковської [16]. Авторка розкрила основні етапи розвитку художнього ткацтва Львова окресленого періоду, з'ясувала, що у декоративно-ужитковому мистецтві України другої половини ХХ ст. художнє ткацтво Львова постає своєрідним цілісним мистецьким явищем. Дослідниця вважає, що виконання творів на радянську тематику не знаходило поширення у творчості львівських митців художнього ткацтва. У пошуках нових засобів художнього осмислення образів львівська школа художнього ткацтва вирізнялася впродовж усього досліджуваного періоду. У художньому ткацтві Львова, що пройшло довгий і складний шлях розвитку у 1960 – 1970-х рр. утверджувалася національно-своєрідна система естетичних вартостей [17, с.100].

О. Луковська показала, що в українському декоративно-ужитковому мистецтві середини 1970 – 1980-х рр. простежується зміна принципів формотворення й декору, що виявляється у відході творів декоративно-ужиткового мистецтва від утилітарності [17, с.104]. На прояв новаторських пошуків в українському художньому ткацтві значний вплив мав динамічний розвиток ткацтва у світі, що розпочався у 1960-х р., активно набрав сили у 1970 – 1980-х рр. і змінив усталені поняття і значення художнього текстилю загалом. Українське мистецтво було затиснуте у вузькі рамки соцреалізму, але нові прогресивні тенденції все ж доходили сюди, хоча дуже обмежено [17, с.105].

На початку 1990-х рр. знаний мистецтвознавець О. Федорук зосередив свої зусилля на невивчених питаннях історії українського мистецтва ХХ ст. [35; 36; 37; 38; 39]. Слід виділити тритомник вибраних статей професора О. Федорука, котрі присвячені актуальним питанням теорії та історії українського мистецтва, посталям українських митців, аспектам розвитку народної творчості [40]. Досить детально вчений проаналізував розвиток повоєнного живопису, здобутки нонконформізму у 1960 – 1970-х рр., які позначені творами художників у Львові – К.Звіринський, І. Остафійчук, Р. Петрук, З.Флінта, О. Минько, Л. Медвідь, в Ужгороді – Л. Кремницька, П. Бедзір, у Тернополі – Д.Стецько [40, с.91]. Директивне втручання у

творчий процес художника, відзначив О. Федорук, досягло апогею. І тільки те, що було пов'язано з методом, напрямом (школою чи шкодою?) соцреалізму, мало право жити – усі інші стилі, манери, школи, уся пластика ХХ ст. грубо відкидалася, заперечувалася [40, с.100].

Заслуговує на увагу спеціальне дослідження фахівця з питань розвитку українського мистецтва доби тоталітаризму О.Роготченка [30]. Автор комплексно під кутом власного неупередженого бачення висвітлив питання художнього життя Української РСР 1930 – 1950-х років. З огляду на те, що галицьке мистецьке середовище повоєнного періоду мало ряд відмінностей у запровадженні нового стилі-методу стосовно розвитку центральної і східної України, мистецтвознавець оприлюднив нові факти і пропозиції нових версій щодо подій шістдесятилітньої давнини. Сьомий розділ монографії присвячений аналізу мистецького життя західних областей УРСР. Вивчивши документальний матеріал, О. Роготченко відзначив, що стають зрозумілими методи та основні напрями впровадження у мистецьких сферах ідеологічних засад соціалістичного реалізму. Така «культурна» політика нової влади не могла викликати розуміння чи толерантного ставлення у місцевих представників мистецької інтелігенції. Факт неприйняття викликав відповідну реакцію: наскрізь неповторне у своєму колориті багатонаціональне мистецьке середовище галицьких міст було практично зруйноване. Та все ж у скритих, глибинних пластах воно зуміло зберегти свою специфіку [30, с.519]. Всебічно проаналізувавши художнє життя

в західних областях УРСР, автор прийшов до висновку, що наприкінці 1950-х, а особливо на початку 1960-х років стало цілком очевидним, що зусилля радянського ідеологічного апарату, прикладені для запровадження засад в Галичині соцреалізму, були практично даремними [30, с.527]. Автор торкнувся питання становища буковинської організації Спілки радянських художників України. О. Роготченко звернув увагу, що в 1948 р. в Чернівцях працювало близько 60 митців, з яких членами СРХУ були тільки 10 осіб. В 1951 р. до її складу входили 13 художників, в 1958 р. – 14, в 1960 р. – 22 члени і кандидати [30, с.535]. Єдиною мистецькою, а, по суті, виробничою структурою, що функціонувала одночасно зі Спілкою, стало утворене в 1948 р. Чернівецьке кооперативне Товариство художників, до якого увійшли понад 50 митців [30, с.535]. Для зазначеного періоду характерною стала жорстка ідеологічна регламентація творчості, постійний суворий нагляд за діяльністю окремих художників та єдиної мистецької організації – Спілки радянських художників України [30, с.535].

Висновки. Аналіз досліджень свідчить, що провідні мистецтвознавці, теоретики і критики мистецтва, історики незалежної України осмислили і висвітлили на новому методологічному підґрунті історію українського мистецтва в західних областях УРСР у зазначений період, вплив жорсткого ідеологічного контролю на мислення творчої особистості. Актуальними залишаються питання діяльності мистецьких угруповань і шкіл, провідних діячів мистецтва.

1. Ветрова М.Л. Українське театральне мистецтво в добу хрущовської «відлиги»: суспільно-політичний аспект (Західна Україна) / М.Л. Ветрова // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету. Волинський державний університет імені Лесі Українки. – 2008. – Вип.14. – С.243-247.
2. Голубець О. Між свободою і тоталітаризмом: Мистецьке середовище Львова другої половини ХХ століття / О. Голубець. – Л.: Академічний експрес, 2001. – 176 с.
3. Голубець О. Львів: регіональні проблеми мистецького середовища / О. Голубець // Сучасне мистецтво: Наук. зб. / Ін-т проблем сучас. мис-ва НАМ України; [Редкол.: В.Д. Сидоренко (голова) та ін.]. – К., 2005. – Вип.2. – С. 86-91.
4. Заболотна В. Театральна Україна в полудень віку: український драматичний театр 40 – 60-х років ХХ століття / В. Заболотна // Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України; [Редкол.: В.Сидоренко (голова) та ін.]. – Київ: Інтертехнологія, 2006. – С.533-586.
5. Істоміна Г.В. Мистецтво народної кераміки Волині другої половини ХІХ – ХХ століть / Г.В. Істоміна. – Рівне: Волинські обереги, 2009. – 232 с.
6. Кара-Васильєва Т. Історія мистецтва ХХ століття: концепція, нові підходи й оцінки / Т. Кара-Васильєва // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії: Збірник наукових праць / [голов. ред. Г.Скрипник]; НАНУ, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. – К., 2007. – Вип.7. – С. 53-64.
7. Кара-Васильєва Т. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю» / Т. Кара-Васильєва, З. Чегусова. – Київ: Либідь, 2005. – 278 с.
8. Кара-Васильєва Т. Нові підходи до історії українського мистецтва ХХ сторіччя / Т. Кара-Васильєва // МІСТ (мистецтво, історія, сучасність, теорія: Зб. наук. пр. з мистецтвознавства і ку-

- льтурології / Ін-т проблем сучасного мис-ва АМУ; [Редкол.: В. Сидоренко (голова) та ін.]. – К.: Інтертехнологія, 2006. – С.145-165.
9. Криволапов М.О. Українське мистецтво ХХ століття в художній критиці: теорія, історія, практика: [монографія] / М.О. Криволапов. – Київ: КИТ, 2010. – 475 с.
  10. Криволапов М.О. Про мистецтво та художню критику України ХХ століття: Вибрані статті різних років. Книга перша: Формування та розвиток національної мистецької школи і мистецтвознавчої науки в Україні ХХ століття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України / М.О. Криволапов. – Київ: Видавничий дім А+С, 2006. – 268 с.
  11. Ковальчук О. Художники українського театру 1950 – 1980-х років: образні пошуки у часовому контексті / О. Ковальчук // Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України; [Редкол.: В.Сидоренко (голова) та ін.]. – Київ: Інтертехнологія, 2006. – С.695-784.
  12. Крупник Л.О. Професійні спілки і творча інтелігенція в 60 – 70-х роках ХХ століття / Л.О. Крупник // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2000. – №1(5). – С. 8-10.
  13. Крупник Л.О. Українське радянське мистецтво, як засіб боротьби з ідеологічними ворогами у 70-х роках ХХ ст. / Л.О. Крупник // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К., 2008. – Т.ХХІІ. – С.266-273.
  14. Крупник Л.О. Умови функціонування українського професійного мистецтва в епоху застою / Л.О. Крупник // Наукові записки: Історичні науки / [Укл. В.Й. Борисенко, Б.І. Андрусишин, П.В. Дмитренко]. – К.: Наук. світ, 2000. Вип. на 10-річчя кафедри історії України. – С. 209-213.
  15. Кучерук Н. Активізація домрово-оркестрового виконавства на теренах Волині у другій половині ХХ ст. / Н. Кучерук // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. – 2008. – Вип.12-13. – С.244-248.
  16. Луковська О.І. Художнє ткацтво Львова другої половини ХХ століття (художні особливості, традиції та новачі): дис. ... кандидата мистецтвознавства: 17.00.06 / Луковська Ольга Ігорівна. – Львів, 2007. – 175 с.
  17. Луковська О. Професійне ткацтво України другої половини ХХ століття / О. Луковська // Художня культура. Актуальні проблеми: Наук. вісник / Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України; [Редкол: В. Сидоренко (голова), О. Федорук (гол. ред.), І. Безгін та ін.]. – К.: ХІМ-ДЖЕСТ, 2010. – Вип. 7. – С. 97-113.
  18. Микуланинець Л.М. Етнокультурологічне становлення професійної музичної культури Закарпаття в другій половині ХХ століття / Л.М. Микуланинець // Мистецтвознавчі записки: Зб. наук. праць. – К.: Міленіум. – 2009. – Вип.15. – С.184-187.
  19. Мусій М.М. Соцреалізм і художник: проблема вибору. Львівський досвід 1960 – 1980-х рр. / М.М. Мусій // Наукові записки. Том 88: Теорія та історія культури / Національний університет «Кієво-Могилянська академія». – 2009. – С.71-74.
  20. Мусій М.М. Тотожності та відмінності творчої свободи – несвободи в польському та українському мистецтві 1960-х – 1980-х рр. / М.М. Мусій // Наукові записки На УКМА. – 2007. – Т. 62: Теорія та історія культури. – С. 56-61.
  21. Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України; [Редкол.: В.Сидоренко (голова) та ін.]. – Київ: Інтертехнологія, 2006. – 1054 с.
  22. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ століття. [Редкол.: В. Сидоренко (голова) та ін.]: У 2 кн. – К., 2006. – Кн.2. – 656 с.
  23. Немкович О.М. Українська музикознавча наука як підсистема духовної культури: генезис та етапи становлення: дис. ... доктора наук з мистецтвознавства: 26.00.01/ О.М. Немкович. – К., 2008. – 540 с.
  24. Новицька О. Українське радянське народне мистецтво: розквіт чи занепад? / О. Новицька // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Львів, 2009. – Вип.20. – С.274-290.
  25. Новицька О. Політичний плакат у народному мистецтві радянської України: паралелі і протиріччя / О. Новицька // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Львів, 2006. – Вип.17. – С.324-336.
  26. Олександр Касіянович Федорук: Біобібліографічний покажчик / [Упор. Я.Федорук, В.Ханко] / Ін-т пробл. сучасн. мист.-ва НАМ України. – Київ: ФЕНІКС, 2010. – 126 с.
  27. Протас М. Українська скульптура ХХ століття / М. Протас. – К., 2006. – 278 с.
  28. Роготченко О. Графіка Буковинської України як модель нищення образотворчого мистецтва в умовах тоталітарної сваволі (1930-1950 рр.) / О. Роготченко // Художня культура. Актуальні проблеми: Науковий вісник / Ін-т проблем суч. мис-ва Акад. мис-в України; Держ. центр театр. мис-

- ва ім. Леся Курбаса; [Редкол: В.Сидоренко (голова), Н.Корнієнко (співголова), І.Безгін та ін.]. – Київ: Видавничий дім А+С, 2005. – Вип.2. – С. 47-58.
29. Роготченко О.О. Особливості розвитку образотворчого мистецтва Галицької України повоєнного періоду (1945-1960) // Роготченко О.О. Соціалістичний реалізм і тоталітаризм / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. – Київ: Фенікс, 2007. – С.511-543.
  30. Роготченко О.О. Соціалістичний реалізм і тоталітаризм / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України / О. О. Роготченко. – Київ: Фенікс, 2007. – 608 с.
  31. Роготченко О. Шлях у прірву чи позасвідомість нездійснених ілюзій / О. Роготченко // Сучасне мистецтво: Наук. зб. / Ін-т проблем сучас. мис-ва НАМ України; [Редкол.: В.Д. Сидоренко (голова) та ін.]. – К., 2005. – Вип.2. – С. 64-71.
  32. Сидоренко В.Д. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України ХХ – ХХІ століть / В.Д. Сидоренко / Ін-т проблем сучасн. мист-ва Акад. мист-в України. – К.: ВХ [студіо], 2008. – 188 с.
  33. Станішевський Ю. Режисерські традиції Леся Курбаса в мистецьких пошуках його учнів у 40 – 60-і рр.. ХХ ст.: Режисур В.М. Склярєнка в українському оперному театрі / Ю. Станішевський // Сучасне мистецтво: Наук. зб. / ІПСМ АМУ; [Редкол.: В.Д. Сидоренко (голова) та ін.]. – К, 2006. – Вип.3. – С. 112-137.
  34. Станішевський Ю. Український театр у перші повоєнні десятиліття / Ю. Станішевський // Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України; [Редкол.: В.Сидоренко (голова) та ін.]. – Київ: Інтертехнологія, 2006. – С.501-532.
  35. Федорук О.Назрілі проблеми сучасного мистецтвознавства / О. Федорук // Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки: Мистецькі обрії. – К.: ІПСМ АМУ; КЖД «Софія», 2009. – Вип.2(11). – С.151-154.
  36. Федорук О. Величний знак метафори / О. Федорук // Художня культура. Актуальні проблеми: Науковий вісник / ІПСМ АМУ; [Редкол.: О. Федорук (голова), В. Сидоренко, І. Безгін та ін.]. – Київ: Видавничий дім А+С, 2006. – Вип.3. – С. 7-34.
  37. Федорук О. Маєстро художнього скла: Андрій Бокотей / О. Федорук. – К., Либідь, 2008. – 320 с.
  38. Федорук О. Мистецтво, народжене соціалізмом: Самодіяльне образотворче і декоративно-прикладне мистецтво / О. Федорук. – К.: Наукова думка, 1976. – 116 с.
  39. Федорук О. Михайло Фіголь: Альбом: Вибрані твори художника / О. Федорук. – К.: Мистецтво, 1989. – 32 с.
  40. Федорук О.К. Перетин знаку: Вибрані мистецтвознавчі статті: У 3 кн. / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України / О.К. Федорук. – Київ: Видавничий дім А+С, 2006. – Кн. 1: Історія та теорія мистецтва. Постаті. Народна творчість. – 260 с.
  41. Фіалко В. Український театр 1970-х – 1980-х років: режисерсько-сценографічні пошуки / В. Фіалко // Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України; [Редкол.: В.Сидоренко (голова) та ін.]. – Київ: Інтертехнологія, 2006. – С.607-684.
  42. Фіалко В. Український драматичний театр другої половини 40-х – кінця 50-х років ХХ століття: режисерсько – сценографічні пошуки / В. Фіалко // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого. – К., 2011. – С.54-71.
  43. Фількевич Г. Музика як компонент образного синтезу вистав українського драматичного театру другої половини ХХ століття / Г. Фількевич // Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України; [Редкол.: В.Сидоренко (голова) та ін.]. – Київ: Інтертехнологія, 2006. – С.587-606.
  44. Цісарик В. Львівська школа монументальної скульптури другої половини ХХ століття / Цісарик В. // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтва. – 2006. – №9. – С.95-100.
  45. Шпирало-Запоточна Л. Тенденції та напрями розвитку ювелірного мистецтва Львова 1950 – 1980-х років / Л. Шпирало-Запоточна // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – 2008. – Вип.19. – С. 88 –100.

РЕЗЮМЕ

СОВРЕМЕННЫЕ ОТЕЧЕСТВЕННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ О РАЗВИТИИ ИСКУССТВОВЕДЕНИЯ В ЗАПАДНЫХ ОБЛАСТЯХ УССР ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ 40-Х – ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ 80-Х ГГ. XX ВЕКА

Гуменюк Т. И. (Ивано-Франковск)

В статье проанализировано состояние исследования истории развития искусствоведения, основных направлений развития искусства западных областей УССР во второй половине 40-х – первой половине 80-х гг. XX века.

Ключевые слова: искусствоведческая наука, соцреализм, советская эпоха, научное исследование, западные области УССР.

SAMMARY

MODERN DOMESTIC RESEARCHES ON STUDY OF ART DEVELOPMENT IN UKRAINE'S WESTERN AREAS IN USSR IN THE SECOND HALF OF THE 40-S AND IN THE FIRST HALF OF THE 80-S OF THE XX TH CENTURY

T. Gumenjuk (Ivano-Frankivsk)

The research on study of art history development, basic trends of Ukraine's western areas art development USSR in the second half of the 40-s and in the first half of the 80-s of the XX th century are analyzed in the article.

Keywords: study of art science, socio-realism, soviet days, scientific research, Ukraine's western areas in USSR.

УДК 94 (048.8): 378.4 (477.87) „Павленко”

ГРИГОРІЙ ПАВЛЕНКО: ОГЛЯД НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ

Мателешко Ю.П. (Ужгород)

У статті зроблено огляд наукової спадщини (монографії, статті) професора Григорія Васильовича Павленка. Розглянуто етапи та напрямки наукової діяльності вченого, охарактеризовано її особливості.

Ключові слова: Г.В.Павленко, історіографія, германістика, краєзнавство, методологія.

Григорій Васильович Павленко був одним із тих науковців-істориків, діяльність якого відбувалася на фоні принаймні двох епох (в політиці, науці, культурі і т.д.). Кожна з них залишила свій відбиток на творчості вченого. Радянська (марксистсько-ленінська) епоха заклала підвалини наукової діяльності Г.В.Павленка. Пострадянський період, що характеризується перш за все кризою історичної науки та пошуками виходу із глухого кута, розширив можливості для сприйняття нових ідейних течій та напрямків досліджень.

Про життєвий і творчий шлях Г.В.Павленка написано декілька десятків праць. Це в основному короткі статті під авторством М.Вегеша та М.Олашина [4; 5; 6; 8; 15 та ін.]. Найбільш серйозними виданнями є бібліографічний покажчик, складений М.М.Вегешем і М.В.Олашиним [7], та біографічна стаття професора Вегеша [3]. Оскільки названі дослідники досить вичерпно висвітлили біографію Г.В.Павленка, цю тему ми залишаємо поза увагою. Натомість спробуємо в дечому доповнити їх, перш за все за рахунок аналізу тих праць вче-

ного, на яких згадані автори не акцентували увагу.

У науковій діяльності Григорія Павленка умовно можна виділити два періоди та чотири основні тематики наукових досліджень. В перший, радянський період, відбувається становлення Г.В.Павленка як науковця. Праці вченого цього етапу є типовим зразком марксистсько-ленінської історіографії, а основною тематикою наукових досліджень виступає німецька соціал-демократія останньої третини XIX – початку XX ст. З початку 1990-х рр. починається другий етап, що характеризується перш за все розширенням тематики наукових пошуків Г.В.Павленка. Попередні теми поступають місцем таким питанням, як українсько-російсько-німецькі зв'язки, історія Закарпаття, теоретичні проблеми історичної науки тощо. Попри це, професор Павленко, не відмовився від базових положень марксизму і після розпаду СРСР (на відміну від тих, які „перфарбувались” з червоного в жовто-блакитний колір). Про це яскраво свідчать деякі з його праць 1990-х – початку 2000-х років (однак, більшість з них вже не має ідеологічного „бага-